

УДК 373.3.016:811.161.2'373.6]:159.952.13

ЕТИМОЛОГІЧНА РОБОТА ЗІ СЛОВОМ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ІНТЕРЕСУ ДО ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Тамара Торчинська, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0002-5395-687X

E-mail: fakam110@ukr.net

У статті підтверджено ефективність застосування етимологічного аналізу на уроках української мови в початковій школі. Проблема дослідження є актуальною і полягає в педагогічному та методичному обґрунтуванні етимологічної роботи зі словом, вивченні походження й значення слів; поясненні походження слова зіставленням його зі спорідненими словами тієї ж або інших мов. Теоретично обґрунтовано найбільш ефективні шляхи збагачення словникового запасу молодших школярів на основі етимологічної роботи; подано прийоми, форми, види завдань, що сприяють ефективності навчання та підвищенню рівня комунікативних умінь молодших школярів.

Ключові слова: етимологія; етимологічна робота; етимологічний аналіз; комунікативна діяльність; лінгвістика; лексика; походження слів; словниковий запас; творче мислення.

ETHYMOLOGICAL WORK WITH THE WORD AS A BASIS FOR THE DEVELOPMENT OF INTEREST IN THE STUDY OF THE NATIVE LANGUAGE IN PRIMARY SCHOOL

Tamara Torchynska, Candidate of Pedagogic Sciences (Ph.D.), Associate Professor at the Department of Professional Methods and Innovative Technologies in Primary School, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-5395-687X

E-mail: fakam110@ukr.net

The efficiency of the etymological analysis application in the lessons of the Ukrainian language at elementary school was confirmed in the paper. The topic of the research is relevant and contains in the pedagogical and methodological explanation of the etymological work with a word, the studying of a word derivation and meaning; the explanation of a word derivation by comparing it with related words of the same or other languages. The most efficient ways of enriching younger pupils' vocabulary based on the etymological work are substantiated theoretically; practices, forms, and kinds of tasks that favor the teaching efficiency and the increase of younger pupils' communicative skill level are suggested.

During the introduction of the Ukrainian language as the state language, the attitude to the language becomes especially relevant and acute. Ukrainian language lessons are interesting when the student's desire to penetrate deeper into the research question is stimulated with the help of particularly vivid, emotionally presented facts, and effective language experiments when the child's desire to engage in the subject of his interest is encouraged.

Language is the basis of the spiritual life of a nation. Ukrainian with its bright sound, lexical richness,

emotional and philosophical depth, and maximum fusion of forms of content is one of the most developed languages in the world.

In the new school, there should be no unnecessary theorizing or verbal memorization of grammatical rules and regulations. The learning process should be carried out in a certain system on the basis of the communicative activity approach. From this point of view, the school subject of the Ukrainian language should be studied in two dimensions: as an integral factor in the formation of the child's personality, and as a linguistic science.

Keywords: *etymology; etymological work; etymological analysis; communicative activity; linguistics; vocabulary; word derivation; vocabulary; creative thinking.*

Пошуки шляхів покращення рівня опанування рідної мови зумовлюють посилення акценту на науковому складнику у змісті освітніх компонентів. Сучасний процес удосконалення змісту та методів вивчення української мови будується, зокрема, на ідеї взаємозв'язку мовних рівнів. Етимологічний аналіз слова є одним із прийомів реалізації змістової лінії «Досліджуємо мовні явища», передбачені «Типовою освітньою програмою», яку розробили під керівництвом О. Савченко [19]. Програма передбачає «дослідження учнями мовних одиниць і явищ з метою опанування початкових лінгвістичних знань, норм літературної вимови та правил українського правопису, формування в молодших школярів умінь послуговуватися українською мовою в усіх сферах життя» [19]. У програмі зроблено акцент на усвідомленому засвоєнні учнями мовного матеріалу, до переліку обов'язкових видів діяльності включено «спостереження за мовними одиницями і явищами, їх аналіз, порівняння, встановлення причинно-наслідкових зв'язків між ними» [19]. Одним із видів навчальної діяльності, який безпосередньо спрямований на дослідження мовних одиниць, є етимологічний аналіз слова.

Проблема етимологічної роботи на уроках у початковій школі була предметом дослідження багатьох науковців. Етимологічні відомості кваліфікували як ресурс для збагачення словникового запасу [10], розвитку мовлення [8], формування орфографічних навичок, каліграфії, інтересу до мови [12], підвищення рівня пізнавальних інтересів [3; 4]. Л. Попова розглядає «роль етимологічних розвідок у формуванні правописних умінь і навичок молодших школярів, подає словниково-орфографічні вправи, при виконанні яких на уроках рідної мови в початковій школі слід використовувати матеріали про походження слів» [15, с. 106], авторка також зауважила, що «етимологічний аналіз сприяє розвитку логічного мислення молодших школярів, активізації пізнавальних процесів, вихованню зацікавленості мовними явищами» [15, с. 110].

Етимологічний аналіз слова у молодших класах був предметом вивчення Л. Лук'яник. Дослідниця обґрунтувала «методику та доцільність уроків етимологічного спрямування на початковому етапі навчання мови, запропонувала способи керівництва освітнім процесом етимологічного спрямування, розробила методичні рекомендації щодо методики застосування елементів етимологічного аналізу в структурі уроку української мови у початкових класах [7, с. 17–19]. Л. Лук'яник розглядає етимологічний розбір і як засіб розвитку мовлення [8, с. 48–51]. А. Мовчун вважає етимологію слова ефективним засобом формування інтересу до мови, пов'язує її з навчанням каліграфії і стверджує, що «етимологічна робота зі словом надає кожній каліграфічній хвилині неповторності, підвищує пізнавальну активність учнів» [12, с. 17].

С. Луців етимологічний аналіз вносить до системи «словникової роботи на уроках української мови як передумови інтелектуального зростання учнів початкових класів» [10, с. 480–485]. Теоретичне обґрунтування ефективних прийомів поповнення лексики учнів початкових класів на основі етимологічної роботи подає С. Дубяга. Автор публікації зазначає, що проблема етимологічних розборів у початковій школі не є новою, але у сучасний період набуває нових аспектів, акцентує на широких можливостях застосування цього виду лінгвістичного аналізу під час вивчення інших предметів. «Вивчення етимології слова дає змогу сприймати мову різнобічно – емоційно, пізнавально, інформативно, аналітично. А отже, розповідати про походження слів можна не тільки на уроках української мови, а й на уроках природознавства, математики, образотворчого мистецтва тощо» [4, с. 200].

Огляд публікацій свідчить про постійний інтерес науковців до специфіки запровадження етимологічного аналізу слова в систему словникової роботи у початкових класах. Названі чинники зумовлюють актуальність розробки проблем формування у молодших школярів поняття «слово» через його етимологію. Ознайомлення з походженням слова, з розвитком його семантики дає змогу вчителю зацікавити дитину мовними явищами, формує розвиток дослідницьких інтересів. Учні довідаються, що за словом криється історія народу. Розуміння лексичного значення слова, його відтінків, прямих і переносних значень, семантичних зрушень є свідченням інтелектуального розвитку та забезпечує широкі комунікативні можливості.

Опанування прийомів тлумачення лексичного значення слова зумовлене його етимологією. Опрацювання необхідно починати з перших днів навчання дитини в школі.

Мета і завдання статті – проаналізувати особливості етимологічної роботи зі словом як основи формування інтересу до вивчення української мови у початкових класах та запропонувати систему вправ для етимологічного аналізу слова.

Предметом наукової етимології є вивчення походження слів [17, с. 113]. Під час етимологічного аналізу певного слова «стає відомою не лише лінгвістична, а й етнографічна, діалектологічна, психологічна, ментальна та інші види інформації, потрібні для грамотного вживання слова в контексті сучасного спілкування інтелектуально розвинених мовних особистостей» [11].

Етимологічний аналіз слова належить до одного із найскладніших видів лінгвістичного аналізу, водночас він є надзвичайно інформативним та викликає зацікавлення, а тому є додатковим мотиватором для усвідомленого вивчення української мови, розуміння системного зв'язку і всередині словникового складу загалом, і зв'язку між формами слова та його дериватами. Етимологічний аналіз містить елементи дослідницької роботи під час якої учні довідаються про походження слів. Цей вид розбору формує навички спостережень, визначення взаємозв'язку, уміння синтезувати, систематизувати, також пробуджує в дітей творчу думку, фантазію, виховує розуміння слова як реалії, що криє інформацію про світ. Етимологічна робота над словом є не тільки різновидом дослідницьких завдань, а й потужним механізмом формування критичного мислення, усвідомленого сприйняття мови.

Завдання вчителя початкової школи – адаптувати цей вид діяльності до можливостей учнів молодших класів.

Перед проведенням етимологічного аналізу для мотивації можна використати

фрагмент поезії О. Підсухи: «Ой яка чудова українська мова, Де береться все це, звідкіля і як Є в ній ліс-лісок-лісочок, пуща, гай, діброва, бір, перелісок, чорноліс. Є іще байрак» [13]. Потім разом з учнями узагальнити, що на запитання письменника про те, «де це все береться відкіля і як», дає відповідь етимологія. Уже у запитанні автор ужив словотвірний ланцюжок, який утворився від слова «ліс».

Частина слів має прозору генезу, це зазвичай слова похідні, значення ж первинного слова у більшості випадків є незрозумілим. Школярам вдається пояснити, як утворилися слова *пролісок, сніжний, ручка, підручник*, а от так само звичні та відомі слова, як, наприклад, *школа, вірш, кіно*, викликають труднощі в поясненні. Вважаємо, що етимологічний аналіз слова повинен базуватися на даних «Етимологічного словника української мови» [6]. Слушними з цього приводу є спостереження С. Луців про те, що «у молодших школярів не сформована навичка самостійної роботи з довідниковою літературою», тому дослідниця вважає, що «одним із завдань є підготовка дітей для такої роботи. Робота зі словником на уроці української мови має бути в центрі уваги. Такий вид діяльності збагачує лексичний запас школярів, сприяє їхньому мовленнєвому розвитку в усній та писемній формах і формує інтерес до рідної мови» [10, с. 481].

Організуючи етимологічну роботу над словом, передусім учнів треба ознайомити з «Етимологічним словником української мови» [6]. Ознайомлення буде на пропедевтичному рівні, враховуючи складність тлумачень у ньому. Для зразка треба у доступній формі пояснити, що більшість слів, якими ми користуємось, мають давнє походження, чимало слів української мови мають «родичів» в інших мовах, але ми їх можемо не впізнати, бо вони змінили своє звучання. Зі словникових статей «Етимологічного словника української мови» учителю необхідно дібрати лексичні одиниці, семантика яких була б відома молодшому школяреві, такі слова повинні мати прозору мотивацію, до певної міри розгалужене словотвірне гніздо, що дасть змогу встановити зв'язки слова з похідними. Учителю треба укласти мінісловник, матеріал якого можна використовувати при вивченні лексики.

Для ілюстрацій треба дібрати слова із таких тематичних груп, які позначають реалії, що оточують повсякденне життя дитини. Окремі тлумачення можна супроводжувати «етимологічними історіями».

Для розуміння історії походження слів необхідно звертатись до словника, поступово слід формувати уявлення про системність мови, про пов'язаність лексичних одиниць, про здатність продукувати численні похідні, за якими втрачається значення первинного слова, проте їх можна відновити, провівши етимологічний аналіз. Не зважаючи на складність такого аналізу, етимологічні розвідки розвивають інтелект і творче мислення, вони дають змогу відчутти себе відкривачами «мовних скарбів».

Етимологічні вправи дають початкові уявлення про спорідненість мов, спільність для європейського обширу багатьох слів: *мама, син, дочка* тощо. Дітям треба пояснити, що відомі слова, якими ми користуємося у повсякденні, мають, за словами П. Селігея, «іншомовних родичів» [18, с. 114]. Для цього треба дібрати приклади відомих слів, які вони вивчають на уроках іноземної мови. Такий підхід дає подальший простір до пошукової роботи, дітям слід акцентувати на тому, що слова творять носії мови, тому вони фіксують національні особливості народу.

На початковому етапі виконання етимологічного розбору запропонуємо

загальновідомі слова: наприклад, встановити походження назв днів тижня.

Першим визначимо етимологію слова *неділя*. В «Етимологічному словнику української мови» подано відомості про те, що це сьомий день тижня, вихідний, вільний від роботи, слово праслов'янського походження, наведено відповідники з білоруської, російської та інших слов'янських мов, подано відсилання до слів *діло* і *не* [6, т. 5, с. 64]. Учитель подає адаптовані відомості для учнів, випускаючи інформацію про форми у слов'янських мовах та походження етимонів-складників.

Завдання для молодших школярів – дібрати синоніми до слова *робота*. Можна проілюструвати значення слова *діло* за допомогою стійких словосполучень *не словом, а ділом, сидіти без діла*, далі з'ясувати, що слово *не* вказує на те, що в цей день не займались роботою, ділом. Дібравши синоніми, школярі пояснюють значення слово *діло* і разом з учителем роблять висновок про те, що назва вихідного дня означає «*не робити*», тобто неділя – день, коли не роблять, не працюють, а відпочивають.

Наступний етап пошукової дослідницької роботи полягатиме в тому, що вчитель запропонує речення з прийменником *по*, у якому він буде вживатися зі значенням «після». Окреслюємо завдання – віднайти слово, яке пов'язане значенням зі словом *неділя* та префіксом *по* зі значенням «після». Школярі повинні встановити, що таким словом буде назва дня тижня *понеділок*, тобто день, який настає після неділі, *по неділі*. Учитель знайомить учнів із відомостями з етимологічного словника, де пояснено етимологію назви першого дня тижня [6, т. 4, с. 512]. За аналогією можна встановити етимологію назв наступних днів тижня.

Назва другого тижня *вівторок* пов'язана із праслов'янським словом *vъtoгькъ* «другий», яке закономірно перейшло в давньоруську форму *vъvтърокъ* (назва другого дня тижня) [6, т. 1, с. 389]. Лінгвістичні відомості, подані в словнику, необхідно адаптувати для сприйняття учнів. Спочатку провести бліцопитування, у якому б учні запропонували власні версії походження назви *вівторок*. Для визначення етимології назви *вівторок* необхідно навести приклади однокореневих слів до слова *вівторок*, щоб визначити семантику кореня слова. Увагу учнів треба зосередити на двох словах: *вторинний* і *повторювати*. З допомогою вчителя учні підсумовують, що значення кореня слова *вівторок* «другий», тобто другий день тижня. Назва *середа* походить від слова зі значенням *середина* [6, т. 5, с. 218]. Етимологія дня тижня *четвер* пов'язана з основою порядкового числівника *четвертий* [6, т. 6, с. 313], так само від числівника походить назва тижня *п'ятниця* [6, т. 4, с. 652]. Молодші школярі не зможуть пояснити тільки значення слова *субота*, що має довгу історію в часі. Учителю треба буде пояснити, що його вважають запозиченим зі значенням «вихідний день» з грецької мови [6, т. 5, с. 462].

Наведені відомості про етимологію днів тижня є матеріалом, на якому діти переконаються, що в мові криється багато таємниць і назви днів тижня – одна з них; коли більшість назв мають до певної міри прозору мотивацію і тільки для одного дня назву було запозичено. Учитель може запропонувати скласти усні розповіді, в яких викласти свої версії, чому так відбулося.

У наступному завданні пропонуємо прочитати вірш М. Вересюка «Дні тижня»: «Днів у тижні рівно сім. Це давно відомо всім. Кожний свою назву має, Один одного міняє. Споконвіку так ведеться, Перший – Понеділком зветься! Кажуть, що цей день важкий! І чому це він такий? Другий день – Вівторком звати, А за ним, потрібно знати

Третій день одразу йде, Він нам Середу веде. День четвертий в нас Четвер, Пам'ятаймо відтепер. П'ятий – П'ятницею звать, І її зазвичай ждуть, Бо попереду чекають Дні коли відпочивають. Шостий день у нас Субота, Та ще хатня є робота. Тому треба помагати Батькам в хаті все прибрати, На городі і в саду Все привести до ладу. Сьомий день у нас Неділя. День святковий, день дозвілля. Йдуть до церкви і гуляють, Всі в цей день відпочивають!» [1]. У названому творі віднайти етимологічні пояснення днів тижня.

Наступний етап – це систематизація проаналізованого матеріалу: сім днів тижня мають різну етимологію. Три дні (вівторок, четвер, п'ятниця) походять від числівників, причому один із них має обмежене функціонування у сучасній українській мові, назва одного дня є запозиченою, і назви неділі та середи мотивовані семантикою інших реалій. Ці зразки демонструють різні варіації мотивуючих основ, свідчать про різноманітність відбиття в мові людського сприйняття часу, що змусить замислитись і підійти до розуміння про складність мовотворчих процесів.

Надалі пошукове завдання ускладнюємо. Пропонуємо школярам кілька поезій про назви місяців. Вони повинні встановити, в яких випадках у віршовій формі пояснено етимологію назв. «Січень січе, лютий лютує, Березень плаче, квітень квітує, Травень під ноги стеле травицю, Червень збирає сіно в копиці... Липень медовий бджілок чарує, Серпень чудовий булки дарує. Вересень трусить груші в садочку, Жовтень гаптує клену сорочку. Йде листопад, застеля килими. Грудень надходить – початок зими» [15]. «Снігом сіє в новий рік Бравий січень-січовик. Вслід за ним лютує лютий – Холоднючий і надутий. Лють у березні берізки Весняні солодкі слізки. Бризне дощиком на квіти Жартівливий місяць квітень. П'ятий місяць косить трави, Так і звати його – травень. Починає червоніти Червень ягідками, діти. Спіє колос. Бджілки липнуть До медових лип у липні. Серпень серпика кладе На межу і в сад іде. Вересень не верескливий, Він птахам сурмить про вирій. Сіє дощик. Листя жовкне. Це десятий місяць – жовтень. Опадає мертве листя В листопаді-падолисті. Рік завершити прибуде У снігах старенький грудень» [5]. Пропонуємо завдання – визначити, у яких випадках у поезіях автор у віршовій формі визначає етимологію назв місяців. Підсумком стане перевірка значень за словником. Можна показати фрагменти словника на слайді, а потім запропонувати заздалегідь укладений, адаптований до дитячого сприйняття словничок.

Система вправ, спрямованих на вміння коментувати етимологію слова, містить у собі розгляд словотвірного гнізда, словотвірного ланцюжка, який у зворотному напрямі приведе до первинного слова; «вгадування» етимології за допомогою ілюстративного матеріалу, малюнків, загадок, поетичних творів. Результатом тренувальних вправ стане вміння самостійно пояснити походження відомих слів.

Етимологічний аналіз сприяє засвоєнню запозиченої з інших мов слів, формує лексичні узагальнення при синтезі окремих одиниць. Якщо слово не питоме, а запозичене, словник указує, з якої мови воно до нас прийшло, а далі так само простежує його «родовід», зазвичай теж до індоєвропейського рівня. Цим, до речі, етимологічний словник вигідно відрізняється від словників іншомовних слів. Адже ті подають коротку довідку: вказують лише безпосереднє джерело запозичення, тоді як глибша етимологія й ширші етимологічні зв'язки слова лишаються невисвітленими. Етимологічний словник має не лише мовознавче, а й велике загальнокультурне значення. Він містить точні, вивірені, науково обґрунтовані відомості про те, як, коли й

звідки сформувався лексикон української мови [18].

Системний етимологічний аналіз іншомовних слів формує здатність свідомого вибору слова, вводити в активний запас лексичні одиниці іншомовного походження, правильно використовувати їх у мовленні. Вправи на етимологічний розбір активізують когнітивно-пізнавальні можливості молодших школярів, сприяють постійному пошуку нових зв'язків між словами та семантикою, що зумовлює їх глибоке осмислення смислового навантаження слова.

Стійке зацікавлення викликає ономастична лексика. Її вивчення у початкових класах ми описували у монографії «Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів засобами ономастики» [20], де зазначили, що у «початкових класах учні зустрічаються зі структурними варіантами власних назв насамперед при роботі з антропонімами і топонімами, коли звертається увага на особливості їхніх написання та відмінювання. Частково характеризується і структура назв міні-творів, особливо якщо вони містять компонент, який вивчається на певному уроці» [20, с. 13]. Цікавими для здобувачів будуть етимологічні розвідки власних назв, а особливо особових імен. Розкрити походження імені посилене завдання для учнів, проте і воно також вимагає адаптації, яка полягатиме у пошуку відповідника з іншої мови, якщо власне ім'я запозичене. Розвинути зацікавлення етимологічним матеріалом можемо шляхом вправ, який показує, як в українській мові змінювались запозичені з інших мов імена. Передусім цей процес ілюструють пестливі назви, які утворились уже на ґрунті української мови. Для прикладу можемо навести похідні від імені Іван, Петро, Катерина, Наталія тощо.

Отже, етимологічний аналіз є важливим чинником, який сприяє вмінню логічно мислити, активізує когнітивні процеси, формує стійкий інтерес до фактів мови. Етимологічні розвідки дадуть змогу підтримувати інтерес до вивчення української мови, формувати елементарні вміння пошуково-дослідницької роботи, особливо сприятиме цьому робота зі словником. Робота з етимологічного аналізу вимагає ретельного й обґрунтованого добору слів, значення яких відоме дітям. Завдання з етимологічного аналізу необхідно поступово ускладнювати.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вдосконаленні шляхів адаптації наукового матеріалу етимологічного змісту до апперцепційних можливостей молодшого школяра.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вересюк М. Дні тижня. URL: <http://www.poetryclub.com.ua/getpoem.php?id=636791> (дата звернення: 10.01.2022).
2. Воскресенська Н. Етимологічний аналіз, як засіб підвищення пізнавальних інтересів та грамотності учнів. *Рідні джерела*. 2000. № 4. С. 18–22.
3. Дубіна О. Етимологія у мовленнєвій діяльності як засіб розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів. *Початкова школа*. 2005. № 10. С. 12–15.
4. Дубяга С. М., Шевченко Ю. М. Етимологічна робота як важливий засіб формування інтересу до мови в початкових класах. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. Харків, 2009. Вип. XLV. С. 198–203.
5. Дяченко Л. Місяці. URL: <https://vseosvita.ua/library/nazvi-misaciv-mnemotablici-misaci-ldacenko-497623.html> (дата звернення: 26. 12.2021).
6. Етимологічний словник української мови. Київ: Наук. думка, 1982–2012. Т. 1–6.
7. Лук'яник Л. В. Розробка методики застосування етимологічного аналізу на уроках української мови

- в початкових класах. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2016. № 12(8). С. 17–23.
8. Лук'яник Л. В. Етимологічний аналіз як засіб розвитку мовлення. *Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. Рівне, 2003. Вип. 26. С. 48–51.
 9. Лук'яник Л., Мінько А. Етимологічний аналіз як раціональний прийом підвищення грамотності учнів початкових класів. *Science, society, education: topical issues and development prospects. Abstracts of the 10th International scientific and practical conference*. Kharkiv, 2020. С. 153–157.
 10. Луців С. Система словникової роботи на уроках української мови як передумова інтелектуального зростання учнів початкових класів. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. Дрогобич, 2015. С. 480–486.
 11. Мирошніченко М. Актуальність етимологічних досліджень на сучасному рівні розвитку мовознавства. URL: <http://eprints.library.odeku.edu.ua/id/eprint/3621/> (дата звернення: 26.12.2021).
 12. Мовчун А. Каліграфія та етимологія? Так, цікаво і потрібно! *Початкова школа*. 2002. № 1. С. 16–19.
 13. Особливості реалізації типової освітньої програми, розробленої під керівництвом О. Я. Савченко, у 4 класі. URL: <https://mon.gov.ua/programy-1-4-klas> (дата звернення: 26.12.2021).
 14. Підсуха О. Мова. URL: <https://osvita.ua/school/literature/p/73214/> (дата звернення: 27.12.2021).
 15. Петрова Ф. Дванадцять місяців. URL: <http://abetka.ukrlife.org/12month.htm> (дата звернення: 15.01.2022).
 16. Попова Л. Етимологічний аналіз слів як засіб формування орфографічної грамотності молодших школярів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: педагогіка*. 2009. № 4. С. 106–110.
 17. Селігей П. Видання етимологічної літератури: вчора і сьогодні. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. 2015. Вип. 11. С. 113–119.
 18. Селігей П. Від коренів слів до кореня істини. URL: <https://www.historians.in.ua/index.php/en/ukrayinska-mova/327-pylyp-selihei-vid-koreniv-sliv-do-korenya-istyny> (дата звернення: 15.01.22).
 19. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. Затверджено. Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1272. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Savchenko.pdf> (дата звернення: 27.12.2021).
 20. Торчинська Т. Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів засобами ономастики: монографія. Умань: ПП Жовтий, 2009. 232 с.
 21. Щодо методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2021/2022 навчальному році. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-metodichnih-rekomendacij-pro-vikladannya-navchalnih-predmetiv-u-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osviti-u-20212022-navchalnomu-roci> (дата звернення: 27.12.2021).

REFERENCES

1. Veresiuk, M. (2016). Dni tyzhnia. URL: <http://www.poetryclub.com.ua/getpoem.php?id=6367911> [in Ukrainian].
2. Voskresenska, N. (2000). Etymolohichnyi analiz yak zasib pidvyshchennia piznavalnykh interesiv ta hramotnosti uchniv. *Ridni dzherela*, 4, 18–22 [in Ukrainian].
3. Dubina, O. (2005). Etymolohiia u movlennivii diialnosti yak zasib rozvytku piznavalnykh interesiv molodshykh shkolariv. *Pochatkova shkola*, 10, 12–15 [in Ukrainian].
4. Dubiaha, S. M., Shevchenko, Yu. M. (2009). Etymolohichna robota yak vazhlyvyi zasib formuvannia interesu do movy v pochatkovykh klasakh. *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu*. Kharkiv, 198–203 [in Ukrainian].
5. Diachenko, L. (2021). Misiatsi. URL: <https://vseosvita.ua/library/nazvi-misaciv-mnemotablici-misaci-ldacenko-497623.html> [in Ukrainian].
6. Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy (1982–2012). Kyiv: Nauk. dumka, Vol. 1–6 [in Ukrainian].
7. Lukianyuk, L. V. (2016). Rozrobka metodyky zastosuvannia etymolohichnoho analizu na urokakh ukrainskoi movy v pochatkovykh klasakh. *ScienceRise: Pedagogical Education*, 12(8), 17–23 [in Ukrainian].
8. Lukianyuk, L. V. (2003). Etymolohichnyi analiz yak zasib rozvytku movlennia. *Naukovi zapysky Rivnenskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu. Rivne, issue 26, 48–51* [in Ukrainian].
9. Lukianyuk, L., Minko, A. (2020). Etymolohichnyi analiz yak ratsionalnyi pryiom pidvyshchennia

- hramotnosti uchniv pochatkovykh klasiv. *Science, society, education: topical issues and development prospects*. Abstracts of the 10th International scientific and practical conference. Kharkiv, 153–157 [in Ukrainian].
10. Lutsiv, S. (2015). Systema slovnykovoï roboty na urokakh ukrainskoï movy yak peredumova intelektualnoho zrostantia uchniv pochatkovykh klasiv. *Ridne slovo v etnokulturnomu vymiri*. Drohobych, 480–486 [in Ukrainian].
 11. Myroshnychenko, M. (2013). Aktualnist etymolohichnykh doslidzhen na suchasnomu rivni rozvytku movoznavstva. URL: <http://eprints.library.odeku.edu.ua/id/eprint/3621/> [in Ukrainian].
 12. Movchun, A. (2002). Kalihrafiia ta etymolohiia? Tak, tsikavo i potribno! *Pochatkova shkola, 1*, 16–19 [in Ukrainian].
 13. Osoblyvosti realizatsii typovoï osvithoi prohramy, rozroblenoï pid kerivnytstvom O. Ya. Savchenko, u 4 klasi. (2019). URL: <https://mon.gov.ua/programy-1-4-klas> [in Ukrainian].
 14. Pidsukha, O. (1961). Mova. URL: <https://osvita.ua/school/literature/p/73214/> [in Ukrainian].
 15. Petrova, F. Dvanadtsiat misiatsiv. URL: <http://abetka.ukrlife.org/12month.htm> [in Ukrainian].
 16. Popova, L. (2009). Etymolohichniy analiz sliv yak zasib formuvannia orfohrafichnoi hramotnosti molodshykh shkoliariv. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Serii: pedahohika, 4*, 106–110 [in Ukrainian].
 17. Selihei, P. (2015). Vydannia etymolohichnoi literatury: vchora i sohodni. *Nauka Ukrainy u svitovomu informatsiinomu prostori, issue 11*, 113–119 [in Ukrainian].
 18. Selihei, P. (2012). Vid koreniv sliv do korenia istyny URL: <https://www.historians.in.ua/index.php/en/ukrayinska-mova/327-pylyp-selihei-vid-koreniv-sliv-do-korenia-istyny> [in Ukrainian].
 19. Typova osvithnia prohrama, rozroblena pid kerivnytstvom Savchenko O. Ya. Zatverdzheno. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 08.10.2019 roku № 1272. (2019). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf> [in Ukrainian].
 20. Torchynska, T. (2009). Aktyvizatsiia piznavalnoi diialnosti molodshykh shkoliariv zasobamy onomastyky: monohrafiia. Uman: PP Zhovtyi [in Ukrainian].
 21. Shchodo metodychnykh rekomendatsii pro vykladannia navchalnykh predmetiv u zakladakh zahalnoi serednoi osvity u 2021/2022 navchalnomu rotsi. (2021). URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-metodychnykh-rekomendacij-pro-vykladannia-navchalnykh-predmetiv-u-zakladakh-zagalnoyi-serednoyi-osviti-u-20212022-navchalnomu-roci> [in Ukrainian].